سیاسەتێکی دووبارە وهێرشێکی چەندجارە!

13-03-2022

نووسەرەکان

ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو

کورتە : هێرشەکەی هەولێر، بەشێکە لە سیاسەتێکی دووبارەی ئێران بەڵام ئەمجارەیان لە قۆناخێکی هەستناکدا کران کە عێراق، رۆژهەڵاتی نێوەڕاست و جیهانی پێیدا دەڕوات؛ بە ئامانجکردنی راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆی ناوچە و شوێنێکی جیاوازتر لەوانەی کە بە نەیاری خۆی دەیزانێت!

زریان ڕۆژهەڵاتی|

بەرایی

هێرشەکەی هەولێر، بەشێکە لە سیاسەتێکی دووبارەی ئێران بەڵام ئەمجارەیان لە قۆناخێکی هەستناکدا کران کە عێراق، ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و جیهانی پێیدا دەڕوات؛ بە ئامانجکردنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆی ناوچە و شوێنێکی جیاوازتر لەوانەی کە بە نەیاری خۆی دەیزانێت!

وا مەزەندە دەکرێت موشەکەکان لە سنوورەکانی هەردوو پارێزگای کرماشان و ئازەربایجانی ڕۆژئاواوە هاوێژرابن کە جگە لە شوێنی حەوانەوە و زیانگەیاندن بە هاوڵاتیانی سڤیل، چ ئامانجێکی دیکەی نەپێکاوە. کەناڵەکانی نزیك لە ئێران جۆری موشەکەکانیان بە گرادی 122ملم ناوبردووەو هەندێك لە سەرچاوەکانی هەرێمی کوردستانیش پێیانوایە کە ئەوە لە جۆری فاتح 110یە کە پێشتریش بەکارهێنراون. پاڵنەرەکانی هێرشەکەی ئەمجارە کامەن و پێویستە هەرێمی کوردستان چی بکات؟

هێرشەکەی ئەمجارە بۆچی کرا؟

سوپای پاسداران لە بەیاننامەیەکدا گوتویەتی لەدوای" تاوانەکانی ئەمدواییەی ڕژیمی دروستکراوی زایۆنی" و "ڕاگەیاندنی پێشوەختە سەبارەت بە وەڵامدانەوە"،" ناوەندی ستراتیژی پیلانگێڕی و شەڕانگێزی" کردۆتە ئامانج. ڕەنگە ئەمەش ئاماژەیەك بێت بە کوژرانی دوو فەرماندەی ئێرانی کە لە ڕۆژانی ڕابردوودا لە سوریا کرابوونە ئامانج. لەڕاستیدا هیچ بەڵگەیەك نییە بیسەلمێنیت کە ناوەندێکی لێکۆڵینەوەی ئیسرائیلی لە هەولێر بووبێت تاوەکو کرابێتە ئامانج، ئەمە لە لایەن هەرێمی کوردستانەوە ڕەتکراوەتەوە و حکومەتی عێراقیش ئەمەی قبول نەکردووە. ئەوەی لە هێرشەکە زیانی پێگەیشتووە شوێنی حەوانەوەی خەڵك و ناوچەی سڤیل بوون.

ڕاستییەکەی ئیسرائیل ئەوەندەی لەنیو خاکی ئێران و سووریا هێرشی لەسەر ئێران کردووە، ئەوەندە لە شوێنی دیکەی وەك هەرێمی کوردستانەوە ئەو کارەی نەکردووە. تەلئەبیب ئەو توانستەی پیشانداوە کە دەتوانێت لەناوخۆی ئێران بە هەزاران بەڵگەنامەی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران ببات، زانا ئەتۆمییەکانی بکوژێت و هێرشی سایبری بکاتە سەر بنکە و بارەگاکانی ئێران. لە سووریاش بە ڕەزامەندی ڕووسیا هەرجارناجارێ هێرش دەکاتە سەر بنکەو بارەگاکانی ئێران و هاوپەیمانەکانی. هێرشی ئێرانیش بۆسەر ئەمریکا و هاوپەیمانی نیودەوڵەتیش زیاتر بۆ سەر کۆمپانیا لۆجستیکییەکانە نەك خودی ئەمریکییەکان. ئەگەر ئامانجەکە هێرشکردنە سەر ئەو وڵاتانە بێت کە ئێران بە نەیار و دوژمنی خۆی دەیانزانێت، ئەوا بێشك ئادرەسەکەی هەولێرنییە. بەڵام وەك زۆرجار، ئێران لە شوێنیکی دوورتر لە نەیارەکانی شەڕی نەیارەکانی دەکات!

لەڕاستیدا ئامانجی هێرشەکان ئەوە نین کە ڕاگەیێنراون و دەشێ چەند هۆکارێکی جیاوازیان بۆ ریز بکەین.

یەکەم: ئەگەری وەرچەرخانی هاوسەنگییەکانی هێزداری لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست

جیهان ئێستا بە کردەوە لە قۆناخی زیندووکردنەوەی سەردەمی شەڕێکی ساردی دیکەدایە. سیاسەتەکانی هاوپەیمانی و چەکدارکردنی وڵاتان خەریکە بە خێرایی گەشە دەکات. ئەمە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەشێوەی خێراتربوونی گۆڕانی سیاسەتی هاوپەیمانییەکان و گەشە پێدانی توانای سەربازی وەرگێڕدراوە.

نزیکبوونەوەی تورکیا لە ئیسرائیل، دوای 14 ساڵ دابڕان، هەروەها نزیکبوونەوەی تورکیا لە ئیمارات و وڵاتانی دیکەی کەنداو، لەتەنیشت ئەوەشدا، پرۆژەی ئاشتی عەرەب- ئیسرائیل، کرانەوەی وڵاتانی عەرەبی- کەنداو بەڕووی عێراق و سووریا، لە گرنگترین ئەو سیاسەتە زەبەلاحەی هاوپەیمانین کە دەشێ لەدوای هێرشەکەی ڕووسیا بۆ سەر ئۆکراینا خێراتربووبن و ئەمەش ئەو خاڵەیە کە بەکردەنی، دەتوانێت تەگەرە بۆ باڵادەستیی ئێران لە عێراق و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست خۆشبکات. بۆ نموونە تورکیا لەدوای هەڵبژاردنەوە تاوەکو ئێستا چوارجار دانوستاندنی لەگەڵ سەرکردەکانی کورد و سوننەدا کردووە و لە هەرێمی کوردستانیش، خەریکە کرانەوەیەك بەڕووی سلێمانیدا دەکات. کونسوڵی تورکیا چەندجارێك سەردانی ئەوێی کردووە و بڕیاریشە قۆتابخانەی مەعاریف لەوێ بکرێتەوە. ئەمە بێجگە لەوەی کە ئەنقەرە چاوی لە بازاڕی عێراق و هەرێمی کوردستانە بە وزەشەوە بە تایبەتی گازی سروشتی. ئالێرەوەیە کە ڕەنگە ئێران خوازیاربێت بەهۆی ئەو هێرشانەوە ئەو پەیامە بدات کە نزیکبوونەوەی زۆرتری هەرێمی کوردستان لەگەڵ تورکیا بۆ ئەو هێڵی سوورە.

خاڵی جێگەی سەرنج ئەوەیە کە هێرشەکە چەند رۆژێك دوای سەردانی سەرۆککۆماری ئیسرائیل بۆ تورکیا و سەردانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بۆ ئەو وڵاتە، هەروەها لە دوای راگرتنی ناڕاستەوخۆی دانوستاندنەکانی ئێران لەگەڵ سعودی دێت کە بڕیاربوو لەو ماوەیەدا گەڕی پێنجەمی بەڕێوەبچێت.

دووەم: وەرگرتنی ئیمتیازی زیاتر لە دانوستاندنەکانی ڤییەنا

جۆزیف بۆرێل بەرپرسی سیاسەتی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا راگرتنی دانوستاندنەکانی بە هۆی" فاکتەرێکی دەرەکی" راگەیاندبوو کە پێدەچێ مەبەستەکەی رووسیا بێت کە داوای مافی پارێزراوبوونی لەگەمارۆ کردبوو لە ئەگەری هەرجۆرە مامەڵەیێکی داهاتوویی خۆی لەگەڵ ئێران.

ئێرانییەکان دەزانن کە ئیدارەی بایدن، لەم سەروبەندەی گرژییەکانی خۆی لەگەل رووسیا و چین دا حەزی لە رێککەوتنەوەیە لەگەڵ ئێران، بۆیە دەیانەوێت تاوەکو پێیان بکرێ گوشار بکەن بۆ ئەوەی ئیمتیازی زیاتر وەربگرن.

لەسەرەتاکانی ئەم مانگەدا کۆمەڵگەی هەواڵگری ئەمریکی هەڵسەنگاندنی 2022ی خۆی بۆ هەڕەشەکان بڵاوکردەوە کە تێیدا باسی لەوە کردووە ئێران بەشێوەی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ بەردەوام دەبێت لە هەڕەشەکردن لەسەر بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا، بەڵام سەرەڕای ئەوەش ئانتۆنی بلینکن داوایکردووە کە ئەوە کاریگەری نەکاتە سەر دانوستاندنەکانی ڤییەنا.[1] پێدەچێت ئەمە لە خواستی ئیدارەی بایدن بۆ کەمکردنەوەی گرژییەکان لەگەڵ ئێران و دۆخی ئێستای ئەو وڵاتە لە رکابەریە هێزدارییەکانی واشنتن لەگەڵ چین و رووسیاوە سەرچاوەی گرتبێت.

ئێستا واشنتن لە ناوچەی ئیندۆ پاسیفیك تووشی هەڕەشەی گەورەبوونی چین بووە. لە ئەورووپا مۆتەکەی پووتینی لێ راست بووەتەوە و لە رۆژهەڵاتی نێوەڕاستیش، گرفتی ئێرانی هەیە. بۆیە رەنگە بە تەمابێت لانیکەم لەرێی ریککەوتن و هاوسەنگکردنی باڵانسی هێزەوە، خەیاڵی خۆی لە رۆژهەڵاتی نێوەڕاست ئاسوودە بکات تا بە ئاسانی بیپەرژێتە سەر ئەوانی دیکە. ئەمە بێجگە لەوەی کە ئەگەری رێککەوتن لەگەڵ ئێران دەتوانێت ئاهێك بە بازاڕی وزەدا بهێنێتەوە کە ئێستا فڕیوە. ئێرانییەکان ئەمە دەزانن، بۆیە بەشێوەیەکی راستەوخۆتر لە جاران هێرش دەکەن.

سێیەم: هاوپەیمانیی پارتی لەگەڵ سەدر

هەرچەند پارتی دیموکراتی کوردستان تاوەکو ماوەیەکی درێژ پێداگری کرد لەوەی کە شیعەکان لە نیوخۆ رێکبکەون ئەوسا لەگەل کورد دانوستاندن بکەن و جارێکیش دەستپێشخەریێکی کرد بۆ ئەوەی سەدر و چوارچێوەی هاوئاهەنگی لێك نزیك بکاتەوە بەڵام، ئێرانییەکان بە ئاگان لەوەی کە لانیکەم تاوەکو ئێستا هاوپەیمانییە سێقۆڵییەکەی سەدر- بارزانی- حەلبووسی بنەمایەکی تۆکمەی هەیە و، ئەمەش لە داهاتوودا لەوانەیە وەك بەهێزبوونی ئەو حیزبە لە هەرێمی کوردستان وەربگێڕدرێتەوە. بە تایبەتیش کە هێشتا پێداگری لە وەرگرتنی پۆستی سەرۆکایەتی کۆمار دەکات. ئەگەر وا بێت، پارتی بە پاڵپشتی هاوپەیمانییەکەی لەگەل سەدر و حەلبووسی، دەتوانێت بەشێك لە پرسەکانی خۆی لەگەڵ بەغدا یەکلا بکاتەوە کە گرنگترینیان پرسی بودجە، دادگای فیدراڵی و یاسای نەوت و گازە، ئەمەش وادەکات پێگەکەی لەوەی ئێستای باشتر بێت. بۆیە رەنگە ئامانجێکی هێرشەکە پەیوەندی بە دانوستاندنەکانی پێکهێنانی حکومەت و مەسەلەی پشکەکانی کوردیشەوە هەبێت.

چوارەم: گازی سروشتی کوردستان

کەوتنی موشەك لە نزیك ماڵی بازرگانێکی کەرتی وزەی هەرێمی کوردستان لەم هێرشەدا، ئەو گومانەی دروستکردووە کە لەوانەیە هیرشەکە پەیوەندی بە بابەتی وزەشەوە هەبێت. ئێستا زیاتر لە جاران باس لە ئەگەری زیادبوونی بەرهەمی گازی سروشتی هەرێمی کوردستان دەکرێت. ئەمە بە لەونێکە کە سەرۆککۆماری تورکیاش باسی کردووە. کۆمپانیای دانەگازیش کە یەکێك لەو گرنگترین کۆمپانیایانەیە کە لەو کەرتەدا کاردەکات، رایگەیاندووە کە لە 2023دا بەرهەمەکەی دەگەیەنێتە 700 ملیۆن پێ سێجا.[2] ئەگەر بێت و ئەمە وابڕوات و بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی بە کردەوە جێبەجێ نەکرێت، گازی سروشتی هەرێمی کوردستان دەتوانێت گرفت بۆ ئێران

دروستبکات. بە تایبەتی کە عێراق بۆ دابینکردنی سووتەمەنی بۆ وێستگەکانی کارەبا، گاز لە ئێران دەکڕێت و ئێرانیش بە تەمای وەرگرتنی گرێبەستێکی درێژخایەنە لەگەڵ عیراق بۆ پێدانی وزە. ئەگەر بێت و هەریمی کوردستان نائارام بیت، ئەوسا بێشک دەرفەتی گەشە پێدانی ئەم کەرتە کەمتر دەبێت.

ئەنجام

هێرشەکەی ئەمجارەی ئێران پەیوەندی بە جەنگێك و سێ دانوستاندنەوە هەیە. دانوستاندنی هاوپەیمانییەکان لە رۆژهەڵاتی نێوەڕاست، دانوستاندنەکانی ڤییەنا و دانوستاندنەکانی پێکهێنانی حکومەت لە بەغدا. شەڕی ئۆکرایناش داشی ئێرانی سوار کردووە تاوەکو لەکاتێکدا کە جیهان سەرقاڵی ئەوێیە، ئەو لێرە بە ئارەزووی خۆی ئەسپەکەی تاو بدات. شەڕی ئیسرائیل لە هەرێمی کوردستانەوە ناکرێت ئەگەرلەڕاستیدا ئامانجەکە شەڕی ئەو دەوڵەتە بێت. پێویستە هەرێمی کوردستان بەڕەسمی داوای هەڵوێست لە حکومەتی عێراق بکات و کار بکات بۆ ئەوەی ئەمە وەك شکاتی رەسمی لە نەتەوەیەکگرتووەکانیش تۆمار بکرێت. لەوانەیە ئەمە لەسەر زەوی کاریگەرییەکی یەکلاکەرەوەی نەبێت و دواجار ئەو هێزە بێت کە بتوانێت رێ لەوە بگرێت، بەڵام وەك هەنگاوێك بۆ لێسەندنەوەی رەوایی لە دووبارە بوونەوەی ئەو هێرشانە بایەخی خۆی هەیە.

سەرچاوەکان

[1] ـ https://www.cbsnews.com/news/iran-threats-pompeo-nuclear-deal/

[2] ـ http://rudawrc.net/?p=1861